

тим, масова система освіти не в змозі формувати такий психо-інтелектуальний тип людини. Вона має на меті формування вузьких професіоналів, спеціалістів у певній сфері діяльності, які досить слабо орієнтуються у суспільно-політичній та гуманітарній проблематиці. Вельми часто люди такого психотипу, що отримав у сучасному соціумі широке розповсюдження, виступає основою та активними апологетами «суспільства споживання».

Взаємодія індивідууму подібної ментальності з інформаційними потоками у горизонті рівня політичної свідомості та відношення до соціально-політичної проблематики може реалізуватися за двома сценаріями: масова людина або зовсім оминає аналіз соціально-політичних процесів, або цікавиться політикою і суспільними проблемами країни і світу, але не в змозі зрозуміти їх. Наслідками реалізації таких сценаріїв розуміння масовою людиною та суспільством у цілому політики об'єктивно є неможливість ефективної діяльності громадянського суспільства та створення умов для маніпулювання свідомістю соціуму. Лише спостерігати за їх успіхами, але і осмислювати останні.

Серед причин цього інтелектуального та суспільно-психологічного протиріччя можна відокремити наступні чинники: низький освітній рівень інституту середньої школи, низький рівень матеріального забезпечення, а отже і слабку вмотивованість вчительського та викладацького корпусу; поглиблення диференціації освіти на загальнодоступне та елітарне; орієнтованість освітньої системи на формування «вузького» спеціаліста, а не особистості з широким кругозором й духовними потребами; фінансування систем освіти за залишковим принципом.

Наслідком зазначених соціокультурних явищ, притаманних рівною мірою навіть розвиненим країнам, є постійне збільшення у суспільстві людей, які, окрім спеціальних знань та елементарних інтересів, практично нічого не знають про світ. Це призводить, у свою чергу, до поширення у суспільстві як радикальних політичних ідеологій, так і широкого спектру різноманітних паранаукових знань (астрологія, магія) й альтернативних теорій (теорія «всесвітнього заклоту», уявлень про нібито постановочний характер американської «місячної» програми). Зазначені соціокультурні процеси об'єктивно ведуть суспільство до таких негативних явищ, як обмеження для самореалізації у науці та інтелектуальних сферах діяльності значної кількості людей, й гальмування науково-технологічної динаміки, а отже розвитку усього соціуму.

Отже серед основних глобальних соціокультурних протиріччя, які істотно впливають на рівень безпеки сучасного світу, можна виокремити: протиріччя у ході розвитку інформаційних технологій; міжетнічні і міжрелігійні протиріччя; проблеми у розумінні соціумом спектру політичних процесів; руйнування системи середньої освіти тощо.

С. І. Бабіна

БЕЗПЕКА ВНУТРІШНЬОГО ЕКЗИСТЕНЦІЙНОГО СВІТУ ОСОБИСТОСТІ

Осмислюючи в чому сутність людини, часто говорять, що за своєю природою людина є біосоціальною істотою, а за суттю – соціальною. Як біологічна істота людина прагне до виживання та самозбереження. Намагання попереджати небезпеку засновано на найважливішому інстинкті людини – інстинкті самозбереження. Відчуття безпеки та самозбереження закладено в людину природою як внутрішня потреба.

Як соціальна істота людина формується шляхом соціалізації, яка саме і робить людину «людиною». Всі специфічні якості людської природи набуваються та підтримуються завдяки суспільному життю в полі культури. Впродовж розвитку людської особистості культура органічно входить в її натуру. Це дає людині можливість

згодом вдало адаптуватися до себе подібних та виконувати в «суспільстві спектаклю» (Гі Дебор) певні ролі.

У взаємовідносинах людини та суспільства можна спостерігати цікаві аспекти. З одного боку, життя у суспільстві, яким опікується держава, для людини повинно бути безпечним, оскільки державу й було створено з цією метою («теорія суспільного договору» Т. Гоббс, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо).

Але, в той же час, соціум іноді сприймається як не таке вже й небезпечне місце, а місце, яке наповнене злом, стражданнями, несправедливістю. З історії східних філософсько-релігійних систем згадуються традиції відлюдництва як альтернатива життю у соціумі. Життя на самоті вважається відлюдниками безпечним для внутрішнього світу особистості, бо людина усвідомлено залишаючи суспільство, правила та порядок якого вона не приймає, присвячує своє життя єднанню з природою, заглибленню у власний внутрішній світ, пошукам самовдосконалення й т.д. В останні роки в українських телевізійних службах новин час від часу з'являється інформація про «українських відлюдників», які залишають великі міста у пошуках спокою.

Що ж спонукає сучасних людей ставати «відлюдниками»? Одна з вагомих причин – це великий тиск соціального світу, який вимагає дуже високий ступінь адаптивності та соціальної мобільності. Деякі люди не витримують соціальної напруги, втомлюються від своїх соціальних ролей та заради безпеки власного внутрішнього світу залишають соціум.

Дійсно, людина, яка живе у сучасному суспільстві, може відчувати небезпеку для внутрішнього екзистенційного світу як загрозу розчинення в соціальному світі. Дуже добре на цей момент вказує М. Хайдеггер [2]. «Несправжнє» існування людини найчастіше пов'язане, за М. Хайдеггером, із зануренням людей у повсякденне життя, яке є знеособленим внаслідок підпорядкованості людей загальним правилам і стандартам. Привабливість, на перший погляд, такого існування пов'язана з відчуттям безпеки, спокою, що може створювати ілюзію «правильного» життя. Згодом Я може засумніватися в сенсі тих ролей, які визначають його місце в соціальному просторі, в своєму соціальному вигляді. Втрата здатності відрізнити «справжнє» від «несправжнього» у власному існуванні приводить до відчуття тривоги, відчаю, які можуть спонукати людину до пошуків власного справжнього Я.

Як же зберегти відчуття власного справжнього Я? Для безпеки внутрішнього екзистенційного світу особистість може опанувати мистецтво час від часу дистанціюватися від соціальних ролей за допомогою індивідуальних масок [1], уникаючи нав'язуваних форм поведінки та оберігаючи власні межі. Це буде проявом нової стратегії існування особистості – «турботи про себе».

Список використаних джерел

1.Бабіна С. І. Гра масками як форма екзистенційної свободи // Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць. – К., 2018. – Вип. 134 (№ 7). – С. 297– 302. 2.Хайдеггер М. Бытие и время. Пер. с нем. В.В. Бибихина. – СПб.: Наука, 2002. – 451 с.

Н. В. Вірстюк

ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ПРОБЛЕМИ МАНІПУЛЯЦІЇ СВІДОМІСТЮ

Усе своє життя кожна людина зазнає впливу чинників різної інтенсивності та характеру. Однак чи будь-який вплив ми можемо назвати маніпуляцією? Сучасний термін «маніпуляція» включає в себе певні ознаки, які саме відрізняють його від інших різновидів впливу. До них ми відносимо перш за все прихований, психо-